

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2017 m. liepos 14 d. *

Valstybės dienos proga atidengtas Jono Vileišio paminklas

Minint Valstybės – Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo – dieną Laisvės alėjoje, prie Kauno centrinio pašto, iškilmingai atidengta Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro, žymaus visuomenės ir politikos veikėjo, pirmojo Kauno burmistro Jono Vileišio Vokietijoje išlieta 2,4 metro aukščio skulptūra. Iškilmėse dalyvavo iš JAV į Lietuvą atvykusi burmistro dukte Rita Vileištė-Bagdonienė, Kauno miesto vadovai ir savivaldybės tarybos nariai, LR Seimo narys Žygimantas Pavilionis, skulptūros autorius skulptorius Kęstutis Balčiūnas, asociacijos „Vileišių fondo“ vadovas Gediminas Tursa, būrelis giminaičių, visuomenės organizacijos su savo vėliavomis, miesto gyventojai ir svečiai. Paminklą pašventino prof. dr. prelatas Vytautas Steponas Vaičiūnas. Susirinkusiesiems šventišką nuotaiką dovanoto Kauno pučiamųjų instrumentų orkestras „Ažuolynas“.

Jonas Vileišis sugrižo

Iškilmėse kalbėjusi dukte R. Vileištė-Bagdonienė dėkojo už visas jidetas pastangas, kad būtų pagerbtas jos tėvelio atminimas. Ji negailėjo gražių žodžių skulptoriui K. Balčiūnui, sakydama, kad skulptūra labai atspindi tėcio charakterį: „Ši skulptūra mano tėvelį vaizduoja užtikrintai žengiantį pirmyn, visuomet gerai nusiteikusį.“

R. Vileištė-Bagdonienė pasakojo, koks miestas buvo apleistas, kai jam pradėjo vadovauti J. Vileišis. Kiek daug jam reikėjo jideti pastangu, kad miestą pastatytų ant kojų. Anot dukters, J. Vileišis labai mėgo savo darbą. „Nesunkūs tie darbai, kurie tarnauja Tėvynei“, – sakė ji. Istorikų teigimu, J. Vileišiui einant burmistro pareigas vyko intensyvi Kauno miesto plėtra iš senojo miesto – Senamiesčio – į Naujamiestį, Aleksotą, Žaliakalnį, Šančius ir kitus priemiesčius. Ši istorinė laikotarpis geraisiai reprezentuoja tuo metu susiformavęs moderninistinės architektūros stilus,

2015 metais įvertintas Europos mastu – suteiktas Europos paveldo ženklas.

Kaunas burmistro vardu turi garbingus apdovanojimus, kurie įteikiami miesto vardą garsinantims žmonėms. Renginio metu pasidabruotas medaliais apdovanotų skulptorius K. Balčiūnas ir idėjos iniciatorius Arūnas Povilas Paliulis.

Iškilmės dalyviai Valstybės dienos proga sveikino ir istorinę asmenybę gražiai apibūdino LR Seimo narys Ž. Pavilionis. Jis sakė: „Šis žmogus savo žodžiais ir darbais kūrė savo valstybę ir savo miestą. Šis žmogus yra mūsų piliauskalnis“.

Gelių padėjimas Karo muziejaus sodelyje

Kauniečiai, miesto svečiai ir iškilmės dalyviai, padėjė gelių prie burmistro J. Vileišio paminklo, toliau Valstybės dieną minėjo Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje. Čia vyko iškilminga Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija. Visuomeninės organizacijos gelių puokštės padėjo prie Nežinomo kareivio ir Laisvės paminklų.

LPKTS Kauno filialo nariai, LPKTB ir LPKS Kauno skyrių atstovai su vėliavomis dalyvavo šv. Mišiose Kauno šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje. Šv. Mišias aukojo Kauno igulos kapelionas mjr. Tomas Karklys jis su nerimu klausė, kodėl šiandien tokis stiprus save menkinimo jausmas. „Jau mokykloje mūsų vaikai užprogramuojami, kad reikia bėgti iš Lietuvos, nes čia viskas blogai. O juk turime vienas galimybes kurti gražią ateities Lietuvą: turime gražią gamtą, savo kalbą, kultūrą, nepaprastą istoriją. Neprarasime to, ką treminiai, Laisvės kovų dalyviai, krauju iškovoję Laisvę, paliko mums – tėvynę, kaip testamentą“, – kalbėjo kapelionas.

Audronė KAMINSKIENĖ

Prie paminklo Seimo narys Žygimantas Pavilionis ir burmistro dukte Rita Vileištė-Bagdonienė

RUGPJŪČIO 5 D. | **ŠEŠTADIENĮ** | **ARIOGALOJE DUBYSOS SLĒNYJE**

TRADICINIS
Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir
Laisvės kovų dalyvių saskrydis

SULIETUVA ŠIRDY

PROGRAMA

Rugpjūčio 4 d.
Jaunimo diena
Nuo 17.00 val.
paskaita „Partizanų buitis: gyvensena, judėjimas, būtinosis reikmės“. Bendraivimas su buvusiais tremtiniais, politiniais kalinių, Laisvės kovų dalyviais. Partizaninis kino teatras.

Rugpjūčio 5 d.
Susitikimų diena
10.00 val. šventinė eisena į Dubysos slėnį.
11.00 val. šv. Mišios.
12.00 val. saskrydžio atidarymas.
12.30 val. jungtinio tremtinių choro koncertas.
13.30 val. svečių sveikinimai.
14.00 val. Šventinė popietė. Raseinių rajono savivaldybės vaišina koše. Dainuos ir gres Liudas Mikalauskas, ansamblis „Ainiai“, solist Sandra Lebrikaitė, Osvaldas Petraška, Rytis Janilionis, ilgametis „Armonikos“ ansamblio vadovas Stasys Liupkevičius.
17.00 val. šventės uždarymas.

Partizanų stovykloje:
13 val. pokalbiai apie partizanų gyvenimą: lauko stovyklose, žeminėse, bunkeriuose.
14 val. pokalbiai apie partizanų politinius siekius: partizanų deklaracijos.
15 val. pokalbiai apie istorinę rekonstrukciją. Kas tai?

Diskusijų palapinėje:
LGRTC paroda, Kreipšinis sovietų lageriuose ir tremtyje".
12.30 val. LK viršilas Ernestas Kuckailio knygos „Tylus žingsniai per samanas“ pristatymas.
13.30 val. dr. Lauryno Kasčiūno ir Žygimanto Pavilionio paskaita „Iššūkiai nacionaliniams saugumui“.
14.15 val. dr. Arvydo Anušausko knygos „Išdavystė. Markulio dienoraščiai“ pristatymas.
15.15 val. filmo „Emilia iš Laisvės alėjos“ peržiūra. Dalyvauja filmo režisierius Donatas Ulvydas.

Kviečiame dalyvauti Nacionalinio kraujo centro kraujo donorystės akcijoje ir aplankyt Misija Sibiras dalyvius

ORGANIZATORIUS | **VYKDYTOJAS** | **PARTNERIAI**

Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių saskrydis

Rēmėjai

www.gaganemai.lt

Projektas „Lietuvos partizanų kovą keliais“ atvedė į Druskininkus

Rytų Lietuvos mokytojų sąjunga pakvietė mokyklų vadovus, istorijos ir kitų specialybų mokytojus dalyvauti edukacinėje programe „Lietuvos partizanų kovą keliais“. Druskininkuose, prie Rezistencijos ir tremties muziejaus, mus pasitiko jo įkūrėjas ir partizanų keilių žinovas Gintautas Kazlauskas. Klaujydamis jo pasakojimų, kiekvienas iš arčiau pažvelgėme į tremtį, supratome išgyvenusių asmenų patirtį, suvokėme tremties padarytą įtaką. Muziejuje sukaupta medžiaga, gausūs stendai atskleidė šiurpius to meto įvykius, o Gintautas, remdamasis tremtį išgyvenusių žmonių istorijomis, pasakojo, kaip toli nuo gimtinės tremtiniai stengėsi neprarasti žmogiškojo orumo, krikščioniškojo tikėjimo, tautinės savimonės, istorinės atminties. Sukaupta nemaža muziejaus tremties ekspozicija, kurioje vaizdžiai pateikta informacija liudija apie represijų pradžią, lietuvių tremties vietas. Pamatėme eksponatus, bylojančius apie tremtinių gyvenimą Sibire. Viša tai kiekvieną klausytoją sukrėtė iki dvasios gelmių. Muziejuje G. Kazlauskas pristatė prisiminimą knygą „Žmonių likimai okupacijų metais“. Atsidėkodami Gintautui už jo jaudinantį pasakojimą, muziejaus salėje padainavome širdžiai mielas partizanų dainas.

Kelionę tęsėme „Partizanų kovą takais“. Vykome prie Krakiabalių, apie du kilometrus nuo Viršuodokio kai-

mo. Ten aplankėme J. Balčiaus-Balčio vadavietę, kurioje 1947 metais išduoti žuvo už Lietuvos laisvę kovoje partizanai. Prie atstatytos vadavietės partizanų atminimą įamžino trikampio formos Vyčio Kryžius. Aplankėme Juozo Klimavičiaus-Milžino partizanų būrio žūties vietą. Dabar ten pastatytas G. Žilio sukurtas paminklas „Šaudyta Lietuva“ bei atstatytas bunkeris. Drasliausi ekskursijos dalyviai bandė patekti į bunkerį per slaptą angą. Užsukome į partizanų pagerbimo saskrydžio apdovanojimų aikštę, kurioje 1946 metais vyko trečiasis partizanų pagerbimo saskrydis. Jo iniciatoriai Juozas Vitkus-Kazimieraitis ir Adolfas Ramanauskas-Vanagas jautė būtinybę moraliskai skatinti pasižymėjusius kovotojus. Per gyvą Gintauto pasakojimą galėjome suvokti ir įsivaizduoti partizanų gyvenimo bei kovos sąlygas, jų kasdienybę. Šioje aikštėje Gintautas dalyviams įteikė simbolines atminimo dovanėles.

Vėliau prie buvusio Antano Volungevičiaus-Desanto sodybos vietas buvo surengti iškilmingi partizaniški pietūs.

Mūsų dar laukė įdomiausia edukacinės programos dalis. Važiavome pas Lietuvos laisvės kovą dalyvį, partizaną Juozą Jakavonį, slapyvardžiu Tigras, kuris pats prižiūri savo tėvų sodyboje Kasčiūnų kaime Dzūkijos miškuose, šalia Merkio atstatytą didelęs isto-

2017. 5. 13

rinės reikšmės partizanų bunkerį. Jame 1945 metais buvo įrengta Pietų Lietuvos partizanų Dainavos apygardos vadavietė, iš kurios dvejus metus partizanų veiklai vadovavo Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir Juozas Vitkus-Kazimieraitis. Požeminėje slėptuvėje buvo spausdinamas partizanų laikraštis „Laisvės varpas“ ir kiti štabo dokumentai. Išklausę Juozo pasakojimą, palikę įrašą svečių knygoje, šiltai atsisveikinome su šiais garbingais ir šviesiai žmonėmis, linkédami jiems sveikatos ir stiprybės.

Grįžome kupini įspūdžių, juk edukacinė programa suteikė ne tik naujų žinių, bet ir paskatino susimąstyti apie sudėtingą ir sunkų Lietuvos laisvės kelią. Šiandien G. Kazlauskas ir J. Jakavonis yra mums visiems gyvi pavyzdžiai, kaip

reikia mylėti, tausoti ir net aukotis dėl savo Tėvynės Lietuvos. Turime gerai žinoti gmtosios šalies istoriją, kad galėtume ją perteikti jaunajai kartai, tik tokiais įkvėpienčiais pavyzdžiais galime ugdyti meilės Tėvynei jausmą. Juk ne veltui garsus Lietuvos partizanas Lioginas Baliukevičius-Dzūkas yra pasakės: „Ir kas gi mus nugalės, jei mes mirti nebijome, jei mes nugalėjome mirtį...“

Nuoširdžiai dėkojame Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejaus įkūrėjui G. Kazlauskui už istorines žinias, nenuilstamą rūpestį, saugant ir atkuriant Lietuvos partizanų vadavietes. Už tai, kad savo pavyzdžiu skatina patriotiškumą bei sunkiausiose gyvenimo situacijose nenuleidžia rankų.

Liudmila MAKSIMEC

Kariškiai apdovanojo ir civilius

Lietuvos Valstybės–Karaliaus Mindaugo karūnavimo diena buvo iškilmingai paminėta Krašto apsaugos ministerijos Baltojoje salėje. Šis minėjimas turėjo ne tik šventės, bet ir apdovanojimų išraišką. Jame dalyvavo ne tik kariškiai, bet ir kviestiniai civiliai asmenys. Civiliams skirtu medaliumi „Už nuopelnus“, kuriame įrašyti žodžiai: „Laisvė, Garbė, Tėvynė“, buvo apdovanoti buvę Vilniaus universiteto lituanistinių studijų studentai Marija Eidukevičiūtė-Trasauskienė, Adolfas Gurskis, Elena Skaudvilaitė, Zigmantas Tamakauskas ir Anatolijus Žibaitis, kurie sovietinės okupacijos metais rizikuodami tvarkė lietuvių karių kapus Vilniaus Rasų ir kitose kapinėse, rūpinosi tautinių ir krikščioniškų vertibių bei nesuklastotos Lietuvos istorijos sklaida. Garbingus apdovanojimus jiems įteikė krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, šie žmonės savo darbine ir visuomenine veikla aktyviai įsijungė į Sąjūdžio veiklą, stengėsi prisdėti prie jaunimo patriotinio pilietinio ugdymo, mūsų tautos dvasinių vertibių išsaugojimo, plėtrros, atgimusios valstybės pamatumų stiprino. Adolfas Gurskis buvo ELTOS generalinis direktorius, Zigmantas Tamakauskas – Kauno savivaldybės tarybos narys ir Pilietybės komisijos pirmininkas, Seimo nario padėjėjas, kandidatas į LR Seimą, istorijos mokytojas. Elena Skaudvilaitė ir Anatolijus Žibaitis mokyklose dėstė lietuvių kalbą, žadino mokinį domėjimąsi literatūra.

Ir dabar, jau sulaukę garbingo am-

žiaus, jie nenuleidžia rankų dirbdami vienoki ar kitoki visuomeninį darbą. Elena Skaudvilaitė – Lietuvos rašytojų sąjungos narė, poetė ir vertėja, neseniai išleidusi penktą savo poezijos knygą „Žodžių dūzgesys“, kurioje ryškūs Tėvynės meilės, pilietinės atsakomybės ir doros motyvai. Anatolijus Žibaitis, domėdamasis Žemaitijos paribio ir Klaipėdos krašto praeitim, šiais metais paraše apybraižų knygą apie Žemaitijos miestelio Gardamo ir aplinkinių kaimų istorinę praeitį. Pažymėtina, kad A. Žibaičio žmona Dalia taip pat žinoma regiono poetė ir įvairių miniatūrų autorė, galėjusi savo kūrybą skelbti tik Nepriklausomoje Lietuvoje. Prieš kurį laiką išėjo jau dešimtoji jos eileraščių ir tikru žmonių gyvenimo istorijų knyga „Tarp dienos ir nakties“. Zigmantas Tamakauskas – žinomas kaip pažintinių ekskursijų po Lietuvą vadovas ir švietėjas, publicistas, Lietuvos sąjūdžio Kauno skyriaus Švietimo komiteto pirmininkas, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio štabo narys.

Džiaugiamės jų kilnaus darbo įvertinimu, linkédami jiems kuo geriausios sveikatos, daug gražios kūrybinės veiklos.

Aldona GRIGAITIENĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina: 1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34 Eur.

Ivykiai, komentarai

G-20 susitikimas nublanko prieš JAV ir Rusijos prezentu susitikimą

Praėjusi darbo savaitė Lietuvoje buvo trumpa – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga daug kam pavyko pasidžiaugti ilguoju savaitgaliu. Tačiau užsienio politikos pasaulyje atostogų nebuvo. Hamburge penktadienį (liepos 7 dieną) vyko Didžiojo dviešimtuko (G-20) lyderių susitikimas, kuriame pasaulio galingieji privailejo apsvarstyti problemas, susijusias su klimato kaita, taip pat terorizmo keliamas grėsmes, neliko nuošalyje ir karai Sirijoje, Ukrainoje. G-20 ypatingas buvo ir tuo, kad jo metu JAV prezidentas Donaldas Trumpas kultuaruose susitiko ir su Rusijos Federacijos prezidentu Vladimiru Putinu. Apie šio susitikimo svarbą dar anksti kalbėti, nes kol kas tai tebuvo pirmasis tiesioginis kontaktas tarp „pasaulio policininko“ (taip dažnai pavadinamos Jungtinės Valstijos) ir „pasaulinio nusikaltėlio“ (tikėkimės, kad taip V. Putini dar įvardins tarptautinius tribuno-

las). Ko gero, jo esmę galime apibūdinti kaip dviejų iš principo priešingų pasauležiūrų atstovų susitikimą, siekiant patyrinėti, ko vertas priešininkas.

Iš pradžių buvo planuota, kad susitikimas truks pusvalandži, tačiau jis tėsėsi ilgiu nei dvi valandas. Dar iki susitikimo tiek D. Trumpas, tiek ir V. Putinas kalbėjo, jog iš pokalbio tikisi pozityvių rezultatų. JAV prezidentas teigė, jog tai išeitų į naują ne tik dviem šalims, bet ir visoms kitoms valstybėms.

Taigi susitikimas įvyko, prezidentai paspaudė vienas kitam ranką, tuo susteikdamis peno specialistams, tyrinėjantiems „kūno kalbą“ (stebint žmogų, jo laikseną, rankų padėtį, veido išraiškos kitimą, akis ir taip toliau). Ypač sujudė Putino komanda – pasirodė pranešimų apie tai, kad iš visko sprendžiant laimėjo Putinas, mat jis buvo užtikrintesnis, geriau atrodė, nesidavė spiriamas į kampą ir panašiai. Vis dėlto jie nutylėjo, jog Putinas pats priėjo prie Trumpo, ištiesė

jam ranką... (Ojei būtų neištiesės? Vačiai tai būtų galybės pademonstravimas! Su prask, ne su visais sveikinuosi.) Na, nekalbėsim apie kitas detales, susijusias su kūno kalba, bet neina užmirštiniu vakařiečių kūno kalbos specialistų pastebėjimo, kad per vieną susitikimą su Prancūzijos prezidentu Emanueliu Makronu V. Putinas pasirodė tik šiek tiek žemesnis už Prancūzijos vadovą, nors anksčiau už jį žemesnis buvo visa galva. Kažkaip neproporcingai aukštai pasirodė besantys Putino kelai – gal jis avėjo specialius aukštakulnius?

Siame susitikime dalyvavo JAV valstybės sekretorius Reksas Tilersonas bei Rusijos užsienio reikalų ministras Sergejus Lavrovas. Susitikimo metu planuota kalbėtis apie karą Sirijoje ir Ukrainoje, apie Šiaurės Korėjos branduolinę programą ir tarpkontinentines balistines raketas, ir netgi apie Rusijos kišimą į rinkimus JAV. Po susitikimo Putinas tepasakė, jog per

prailgusį pokalbij su Trumpu jis apsvarstė keletą klausimų, susijusiu su Ukraina, Sirija, aptarė ir keletą dvišalių reikalų, grįžo prie kovos su terorizmu ir kibernetinio saugumo klausimų.

Kol vyko G-20 vadovų susitikimas, Hamburge gatvėse netilo riaušių keliai mas triukšmas: taip savo požiūri į globalizacijos procesus išreiškė antiglobalistai. Buvo nusiaubta nemažai parduotuvų, suniokota daug automobilių. Žvelgiant į siautėjančią minią, prieš akis iškyla prieš keliasdešimt metų per sovietų televiziją rodytos „žaliųjų“ demonstracijos Vakarų Europos miestuose: demonstrantai reikalavo taikos, kuriai neva gražina JAV planai dislokuoti Europoje sparnuotąsias raketas „Persing“. Vėliau paaškėjo, jog „žaliųjų“ judėjimą suorganizavo sovietų žvalgyba, ieškojusi būdų, kaip užkirsti kelią amerikiečių planams. Ar ne tų pačių „organizatorių“ reikėtų ir dabar paieškoti?

Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentė tiesiogiai D. Trumpui pristatė specifines Lietuvos grėsmes

Liepos 6 dieną Varšuvoje Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė dalyvavo regiono lyderių susitikime su Jungtinė Amerikos Valstijų Prezidentu Donaldu Trumpu. Pagrindinis susitikimo, į kurį atvyko 12-os Rytų ir Vidurio Europos šalių vadovai, tikslas – JAV Prezidentui išsakyti, su kokiomis grėsmėmis ir iššūkiais susiduria regionas.

Susitikime Prezidentė JAV vadovui tiesiogiai pristatė specifinę regiono saugumo situaciją ir Lietuvos gyvybos poreikius.

Pasak šalies vadovės, aktyvus JAV vaidmuo yra kertinis visos Europos saugumui. Susiduriant su Rusijos karine ir nekonvencine grėsme, galingiausios pasaulyje valstybės – JAV – kariai ir iš anksto regione dislokuota technika yra geriausia atgrasymo priemonė.

Valstybės vadovės teigimu, Amerikos indėlis būtinės ir užtikrinant regioninę oro gynybą.

Prezidentė pabrėžė, jog šiuo metu susiklosčiusi geopolitinė ir karinė įtampa neslūgsta. Rusija toliau aktyviai militarizuojasi – žymiai išaugo šios valstybės kariniai pajėgumai Kaliningrade, rengiamasi agresyvaus pobūdžio pratyboms „Zapad 2017“. Nuolatinės kibernetinės atakos, kuriomis siekiama paralyžiuoti strateginius NATO valstybių sektorius, tapo neat siejama Rusijos karinio planavimo daliimi. Vien tik propagandai ir melagingu žinių skleidimui, kuriomis siekiama kurstyti visuomenės įtampą ir nepasitikėjimą NATO, ši šalis kasmet skiria milijardą dolerių.

Lietuvos vadovė taip pat atkreipė JAV ir kitų šalių prezentu dėmesį,

kad „Rosatom“ statoma nesaugi Astравo AE, kurios branduolinė tarša avarijos atveju gali pasiekti 16 Europos sostinių, ir dujotiekis „Nord Stream 2“ gali būti Rusijos naudojami kaip nekonvencinio šantažo įrankiai.

Prezidentės teigimu, Lietuvių ir kitoms regiono valstybėms taip pat itin reikšminga JAV parama užtikrinant Baltijos šalių ir visos Europos energijos šaltinių įvairovę, sėkmingą elektros tinklų sinchronizaciją bei atsikratant energetinės Rusijos įtakos.

Lietuva jau nuo kito mėnesio per Klaipėdos terminalą pradės importuoti suskystintas dujas iš JAV. Pasak šalies vadovės, tai labai svarbus žingsnis įtvirtinant viso regiono energetinę nepriklausomybę.

Aptariant bendradarbiavimą NATO, valstybės vadovė pabrėžė, jog Al-

jansui būtina atsinaujinti. Pasak Prezidentės, Lietuvių ir kitoms narėms reikalingas dar greitesnis ir efektyvesnis NATO. Būtina reformuoti ir greitinti sprendimų priėmimą, perdislokuoti karines pajėgas ir jų valdymą į rytinį Aljanso flangą, parengti nuolatos atnaujinamus gynybos planus su priskirtais konkrečiai kariniais pajėgumais, rasti sprendimus, kurie užkirstų kelią galimai karinei Baltijos šalių izoliacijai, kibernetinę gynybą įtraukti į 5-ąjį Washingtono sutarties straipsnį.

Prezidentės teigimu, Lietuva taip pat aktyviai prisideda prie tarptautinės bendruomenės pastangų kovoje su terorizmu. Esame pasirengę padidinti karių skaičių JAV vadovaujamoje anti-ISIS operacijoje, NATO misijoje Afganistane ir JT misijoje Malyje.

Prezidentės spaudos tarnyba

Jungtinės ekspedicinės pajėgos įgauna pagreiti – pasiekusios pilną operacinių pajėgumą, bus pasirengusios reaguoti į grėsmes ne tik Europoje, bet ir bet kurioje pasaulio vietoje

Liepos 5–7 dienomis Lietuvos kariuomenės Jungtinio štabo viršininkas generolas majoras Vitalijus Vaikšnoras lankėsi Jungtinė Karalystėje, kur stebėjo vykstančias Jungtinės ekspedicinių pajėgų pratybas „Joint Venture 2017“, taip pat dalyvavo šių pajėgų valstybių narių darbiniame susitikime.

„Džiaugiuosi matydamas augantį Jungtinės ekspedicinių pajėgų potencialą, šių pratybų metu štabo pasirengimas operacijoms nekelia abejonių, kad pajėgos pasiekusios pilną operacinių pajėgumą, bus pasirengusios reaguoti į grėsmes ne tik Europoje, bet ir bet kurioje pasaulio vietoje. Svarbu pažymeti, kad šių pajėgų svarbą ižvelgia vis daugiau šalių, tą puikiai atspindi nesenai įvykės Švedijos ir Suomijos valstybių prisijungimas į šių pajėgų sudė-

tį“, – sakė gen. mjr. V. Vaikšnoras.

Šiose pratybose, kurios vyko birželio 26–liepos 9 dienomis, dalyvavo ir trys Lietuvos karininkai: tarnybai nuolatinės parengties jungtinėje vadavietėje Nortvude paskirtas karininkas, Lietuvos kariuomenės Jungtinio štabo Operacijų valdybos viršininkas pulkininkas Raimundas Vaikšnoras ir Jungtinio štabo logistikos valdybos logistikos vyr. karininkas kapitonas Tomas Lukaitis.

Pratybų „Joint Venture 2017“ metu vertinamas kuriamu Jungtinės Karalystės vadovaujamų jungtinės ekspedicinių pajėgų gebėjimas reaguoti į kylančias grėsmes, taip pat siekiama identifikuoti pajėgų trūkumus.

Nuo 2015 metų pabaigos kuriams Jungtinės ekspedicinėms pajėgoms, kurios per trumpą laiką galė-

būti panaudotos atsakui į iškilusią krisę bet kurioje pasaulio vietoje, taip pat ir Rytų Europoje, vadovauja ir branduolių sudaro Jungtinė Karalystė. Pajėgoms savo indėlių pagal poreikį – sausumos, jūrų ir oro pajėgų karinius vienetus – skirs dar aštuonios valstybės (Danija, Estija, Latvija, Lietuva, Nyderlandai, Norvegija, Suomija ir Švedija).

Lietuva Jungtinės Karalystės vadovaujamoms Jungtinės ekspedicinėms pajėgoms yra deklaravusi štabo karininką, pėstininkų kuopą (apie 150 karių) ir nacionalinį paramos elementą.

Jungtinės ekspedicinių pajėgų steigimo memorandumas buvo pasirašytas 2015 metų lapkričio 30 dieną Londone. Planuojama, visą operacinių pajėgumą JEF pasieks 2018 metais ir galės vykdyti operacijas, kai bus iki galo integ-

ruotos nacionalinės pajėgos ir bus subalansuoti turimi pajėgumai su sausumos, jūrų, oro elementais. Juos prireikus bus galima pritaikyti konkretiai operacijai ar misijai. Pajėgos operacijas vykdys savarankiškai arba kaip dalis NATO, Jungtinė Tautų vadovaujamų operacijų.

JEF Lietuvių – tai dar viena patikima greitojo reagavimo karinė priemonė, leisianti greitai reaguoti į saugumui kylančias grėsmes. Dalyvaudama kuriant JK vadovaujamas ekspedicines pajėgas Lietuva stiprina karinį bendradarbiavimą su šiose pajėgose dalyvaujančiomis šalimis, ir ypač Jungtinė Karalystė, su kuria bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityse pastaraisiais metais tapo intensyvus.

KAM informacija

Naujos knygos

Prisiminimų dalybos – tai atminties produktas

Pažadinti vaikystės dienų prisiminimai apie namų šilumą, tėvų išminties perlus, kaimo buitį, darną ir susiklaušymą šeimoje vėliau išaugo į skaudžius jauno žmogaus pastebėjimus, rengiantis mokyti Pasvalio Petro Vileišio gimnazijoje. Tokiai žanga pasitinka skaitytoja Antano Petrikonio nesenai išleista knyga „Nemeikišūnai–Kazachija–Kolyma–Vilnius“. Pirmieji vaiko žvilgsniu pamatuoti išpūdžiai namų aplinkoje, perkopiantys į savarankiškumo kalvas, pauglystęs maksimalizmas, jaunystės polėkiams išskleisti sparnai nuteikia optimistiškai. Bet tik laikinai. Piešiamų vaizdų spalvos pamažu blanksta, linksmas gaidas keičia minorinės, pavirsdomos į Antikos tragedijų sielvarto chorus.

Jaunu žmonių mąstyseną ėmė keisti istoriniai įvykiai, kai 1940 metais sovietai okupavo Lietuvą. Atėjūnai čia pradėjo įvedinėti savo „tvarką“, naikino kultūrines vertėbes ir bet kokias lietuviškumo apraiškas. Specialiai Lietuvoje buvo buriami žemos moralės, nemąstantys jaunu žmonių būriai, kurie steigė komjaunimo organizacijas, per ju skleidžiamą ideologiją buvo „privaloma“ neapkėsti laisvės ir laisvė mylinčių žmonių. Tokie autoriaus pastebėjimai įveda skaitytoją į to meto istorinės realybės sanklodus. Prasidėjus gyventojų areštams, trėmimams tėvai nejučiomis perteikdavo neapykantos, pasipriešinimo okupantui nuotaikas ir savo vakiams. Sugnuždyti, patyrę šoką vaikai sėdėdavo pamokose, o jų mintys buvo pas areštuotus tėvus kalėjimų kamerose. Jų bendraamžiai, stribų patiketiniai, sėdėdami šalia klausėsi, apie ką kalba mokiniai, kaip jie reaguoja į tragiskus įvykius. Šios aplinkybės sovietams okupavus Lietuvą, sąlygojo nevieno dorolietuvio apsisprendimą – kovoti su okupantu, nesitaikstyti su jo primetamais reikalavimais. Sių nuostatų laikėsi ir Antanas Petrikonis. Savo knygoje jis rašo: „1945 metų birželio 11 dieną, stovėdamas šalia išniekintų partizanų kūnų, mintyse prisiekiau, kad negailėdamas savęs kenksiu okupantams ir Lietuvos komunistams, atlikdamas nors dalį to, ko brolis jau nebejvykdys (partizanas Pranas Petrikonis jau buvo žuvęs). Norėjau eiti į tikrą pavoju, nors neturėjau dar né šešiolikos metų“.

Pasvalio gimnazijoje veikusi pasipriešinimo okupantams organizacija „Viltis“ tapo prasmingos veiklos pradžia ir jauno žmogaus pasaulėžiūros formavimosi mokykla. Duklausimai visada Antano Petrikonio gyvenime buvo patys svarbiausi, kuriais vadovavosi šios organizacijos nariai – saugumas ir veiklos politinis naudingumas. Iš ne-gausaus gimnazistų būrelio sukurtos pasipriešinimo okupantams organizacijos „Viltis“, antisovietinis judėjimas, prasidėjus antrajai okupacijai, 1945 metų pavasarį peraugo į naują – pavadinimu „Žaibas“. Jai vadovavo P.Mikelinskas, nariai: V.Puteikis, P.Gra-dinskas, P.Mikelinskas, A.Klemerauskas, L.Gudas, K.Ranonis, V.Stepona-

vičius ir A.Petrikonis. Pasirinkta veiklos kryptis – raginti visus Pasvalio moksleivius aktyviai priešintis okupantui. Šias idėjas skelbė ir organizacijos leidžiamas laikraštėlis „Žaibas“. Buvo įvairiai būdais agituojami bendraamžiai nepaklusti okupantui, kenkti jam. Tam pasitarnavo atsišaukimai, antisovietiniai šūkiai. Konspiracijos tikslais organizacija keitė pavadinimą, keitė ir susitikimų vietą jos nariai. 1946 metų vasario 10 dieną Lietuvoje vyko rinkimai į SSRS Aukščiausiąją tarybą. Pirmas pasipriešinimo aktas – nutrauktis telefono ryši tarp Pasvalio ir Biržų bei Pasvalio ir Panevėžio, nupjaunant telefono stulpus ir nukerpant laidus. Tačiau sumanymo įgyvendinti neteko, nes vasario 8 dieną visi būsimos akcijos dalyviai areštuojami.

Pradžia jau padaryta

Jaunuoliai, nė vienas iki tol nepatyres prievertas, patyčių, buities nepatogumų, brutalaus pareigūnų elgesio, buvo panardinti į smurto lūnā. Nejmanomos gyvenimo sąlygos kamerose, žiaurūs tardytųveiksmai pradžioje šokiravo, vėliau grūdino jaunus žmones, mokė juos įvairių gudrybių, ištvermės ir pilietiškumo. Visi laukė teismo nuosprendžio, tačiau niekas nesitikėjo, jog bus nuteisti ilgiems metams kalėti bei tremties.

Lietuvos SSR Aukščiausiojo Teismo teisinė kolegija už antisovietinę veiklą Pasvalio gimnazijos pogrindinės organizacijos „Žaibas“ ir „Viltis“ narius nuteisė 10-čiai metų lagerio, dviem iš jų – 3 metams, ir tremties.

Pirmieji žingsniai – Kazachijoje

Antanas Petrikonis, pasibaigus tardymams, bauginimams ir izoliavus jį nuo normalaus gyvenimo, atlikęs „privalomus formalumus“ buvo išvežtas į Kazachiją. Savo knygos skyrių jis pavadino „Karabaso koncentracijos stovykla Kazachijoje.“

„Man čia viskas buvo svetima ir nemiela nei sielai, nei akims, bet maloni saulės šiluma gaivino kūną, ir ji viena vienintelė džiugino ir skleidė nematomus vilties spindulius.“

Nusikaltėlių inkubatorius

Apie visišką kai kurių kalinių nužmogėjimą, kurie iš niekšybės susikuria sau pramoga, liudija šis knygos autorius aprašymas. „Didžiausia niekšybė, kurią atlieka nuobodžiaujantys antžmogiai – žudyti numatyta auką. Jie lošia kortomis, tarsi pramogauja, o mintyse kuria niekšingus planus... Septintas nuo kairiojo krašto. Šis! Septintasis megagilius miegu ir gal dabar sapnuoja? Niekas nemato ir nežino, kad nusikaltėliai ruošiasi žudyti kalinių... Vienas jų pasilenka, ištraukia iš po gultų tuščią indą, laiko jį rankose priglaudės prie gultų, o kitas žadina pasmerktąjį mirčiai – septintąjį iš kairės nuo viršutinių gultų.“

Vidurnaktis... Pavargę, netekę jėgų po sunkaus darbo ir ilgos darbo dienos kaliniai miega giliuvergo miegu. Penktą

Sveikiname

Prasmingo 80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Buriatijoje gyvenusius buvusius tremtinius: Stanislavą ASTRAUSKAITĘ-PUČKORIENĘ, Rimą JURKŪ, Poliną RAZMAITĘ-NAUDŽIŪNIENĘ, Rimgaudą RUGZIĮ ir Bronislovą USNĮ.

Linkime sveikatos, ramybės ir geros nuotaikos.

Chara Kutule gyvenę draugai

Radviliškio krašto Garbės piliečio vardo suteikimo proga sveikiname Ireną PALIONIENĘ – buvusią 1951 metų tremtinę, ilgametę Radviliškio filialo valdybos narę, 2008 metų ekspedicijos į Sibirą dalyvę, apdovanotą LPKTS žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“.

LPKTS Radviliškio filialas

Nuoširdžiai sveikiname jubiliejaus proga:

Oną CIKLAURE, Anelę GORODECKIENĘ ir Vladą ŽILNĮ – 90-ojo, Leontiną NIEDVARIENĘ – 85-ojo, Prancišką KLIKLENIENĘ ir Reginą DIRKIENĘ – 80-ojo, Danią SERDIKEVIČIENĘ – 65-ojo, Birutę NORMANTIENĘ – 60-ojo.

Brangieji, džiaukitės kiekviena diena, kurią likimas dovanoto.

LPKTS Panevėžio filialas

Gražaus jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Genę Danutę ROZENBERGIENĘ. Dėkojame už ilgametį kruopštų, daugiaplanį darbą. Linkime stiprios sveikatos, gražaus bendradarbiavimo.

LPKTS Panevėžio filialas

Dėmesio!

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga ruošiasi išleisti rašytojo Stanislovo Abromavičiaus knygą „Vaikystė Sibiro toliuose“, parengtą pagal jau išleistas tris „Tremties vaikų“ knygas ir skirtą 4–6 klasių moksleiviams. Istorijos parašytos vaikams priimtina forma – per nutikimus, išgyventus įvykius, blogio ir gėrio supratimą. Jose pasakojama lietuvių tremties į Sibirą istorija, mokoma pagarbos tévynei ir meilės lietuvių kalbai ir gimbajam kraštui.

Knygos bus dovanojamos visoms Lietuvos mokykloms.

Kreiipiamės į mūsų skaitytojus ir geros valios žmones prašydami paramos planuojamai išleisti knygai. Ir toliau renkamos aukos „Tremties vaikai. Ketvirtajai knygai“. Aukojamas lėšas perveskite į DNB banke esančią Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos paramos sąskaitą Nr. LT86 4010 0425 0156 6754. Paskirties langelyje nurodykite, kuriai knygai aukojate.

Aukotojų pavardės bus spaustinamos „Tremtinyje“ ir knygoje aukotojų sąraše. Kiekvienam aukotojui bus padovanota po knygą.

Ačiū už jūsų gerumą.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

valandą keltis į darbą. Žadinamas kalinių atsibunda, mieguistas nesuprantą, kas atsitiko. Jis šaukia arčiau prie gultų krašto, jis pasislenka. Pasmerktasis atrodė suvargęs, gal trisdešimtiesmetų amžiaus, koncentracijos stovykloje jau daugiau kaip dešimt metų kenčia. Jis nusirengės viršutinį drabužį. Mačiau jo galvą, veidą užmiegotomis akimis, nuogą kaklą ir nuogą krūtinę. Suspaudę peilio rankeną budelis pasišokėdamas vienu smūgiu suvaro peilio ašmenis iki pat rankenos į pasmerktąjį krūtinę ir nužudytais suknubo ant gultų lentų. Jis patraukė į gultų kraštą, kad kraujas iš nužudytojo krūtinės tekėtų į laikomą indą, kurį lošėjas laikė rankomis... Nužudytojo širdis liovėsi plakusi, kūnas visiškai suglebo. Lošėjai vėl sėdo prie stalo. Tai buvo pirmas kartas, kai mačiauviskai nuo pradžių iki pabaigos.“

Knygoje daug pavyzdžių apie tai, kaip sovietų lageriuose buvo nužmognami ten patekusieji. Sis, apie lošėjų „pramogas“ – visų žmogiškumo pradū praradimo viršūnė. Kiti knygos skyriai, pasakojantys apie A.Petrikonio vidinę būseną, sveikatos sutrikimus ir stoiską

Antanas Petrikonis

NEMEIKŠŪNAI – KAZACHIJÀ – KOLYMA – VILNIUS

Aušra ŠUOPYTĖ

Petro Tamučio prisiminimai

*Pabaiga.
Pradžia Nr. 25 (1239)*

Žudynės kalėjimuose

Kartą įmetė mūsų kameron senuką. Per dieną jam duodavo tik 200 gramų duonos ir truputį vandens. Areštuota Mykolą Sirtautą iš Rumšių kaimo žauriai pastūmė stribas Girnius. Parpuoliu Mykolą suspardė iki sąmonės netekimo. Virš mūsų kameros kažkas garsiai dejavo, dūsavo. Sužinojome, kad tai Alėjų parapijos klebonas ir jo 21 metų zakristijonas. Dejavau tol, kol numirė.

Kalėjimo kieme stribai daugžmonių sušaudė. Ant tvorų pasideda automatas, liepia kaliniams bėgti, tada į juos šaudo. Taip nušovė Deikų ir du brolius Pakarklius. Raseinių kalėjime (Dikinio name) buvo uždaryti ir Elzbergas su žmona, dantų gydytoja. Lankytai atėjės Raseinių agronomas Banys rado savo bičiulį Elzbergą nusižudžiusį, rodos, pasikorusi kamerone. Tas agronomas buvo komunistas, bet per vėlai sumanė žmogų gelbėti. Elzbergas nusižude neišlaikęs kankinimui.

Kalėjo Raseiniuose ir Viduklės mokytojas Šimulynas, tautininkų partijos narlys. Mokytojo net netardė, jo nieko neklausinėjo. Stribai lietuvių rankas užlaužė ir galvą atsuko į kitą pusę... Laikydami už pečių jam dar akis išbadė. Apie Šimulyno žūtį 1988 metais man pasakojo buvę politiniai kaliniai Balčaičiai.

Dvi savaites kalėjau Kauno kalėjime, Spaustuvininkų gatvėje. Prižiūrėtojai ir rusai, ir lietuviai buvo ypač žiaurūs. Neleido su namiskiais susitikti. Baisiai mušė. Nuteisė mane kalėti 10 metų ir 5 metams tremties. Dar baudė ir už tai, kad 1941 metais su kitais šauliais pasiprišinau rusų kariomenei (Viduklės apylinkių plėšikams – rusų dezertyram). Po teismo Sibire buvo geriau. Rusijos lagerje varydavo į darbą, tik plonai apsirengti leisdavo. Kalėjau ketverius metus Archangelsko, Vorkutos, Irkutsko konklageriuose. Kai išvežė į Archangelską, Lietuvoje dar ganėsi karvės, o ten jau buvo gili žiema. Apyvendinomus, kalinius, vokiečių barakuose. Varė dirbtai prie tilto statybos. Padirbi tris mėnesius, paskui jau ir paceti negali. Tada mėnesį palaiko ligoninėje, šiek tiek pataiso sveikatą – ir vėl išvaro į darbus. Nei gyventi, nei mirti neleidžia.

Irkutsko barakuose

Barakai... barakai... barakai... Tai japonų belaisvių pastatyti lageriai. Pastatai iš apvalių rastų. Kambary po vieną langą, ant langų grotos. Aplink spyliautus tvoros 3–4 metrų aukščio... Aplink zoną padarydavo takus – kaliniai sukasdavo sniegą. Paskui kasdien nugarėstydavo, kad pėdsakai matytųsi. Visą laiką stebi iš bokštelių sargybinių su automatais. Jei eisi artyn zonos, tuoje tave nušaus.

I etapą varo kareiviai. Negalima išeiti už nubrėžtos linijos – „zapretnaja zona“. Ant tos linijos negalima ir užlipti. Kas užeidavo, tą nušaudavo. Užsimiršęs ir aš užlipau. Kareivis ēmė šaukti, bet nešovė.

Niekur nepabėgsi. Rusai, vietiniai gyventojai, tuo praneša, kad už zonos

matė kalbantį kita kalba, o ne rusų... Greit sučiupdavo bandžiusius bėgti. Laiškų rašyti ir gauti nebuvo galima. Per ketverius metus – negavau nė vieno laiško. Žmona Anelė manęs ieškojo per Maskvą. Iš ten nusiuntė užklaušimą į Archangelską, po to į Bratską. Manęs ir ten nerado. Pagaliau Maskva per davė man ištremtos šeimos adresą Igarkoje. Iš savo viršininko gavau velnių, kad šeimai nerašau laiškų. Taip ruskių norėjo suvaidinti, kad netrukdo politinių kalinių susirašinėjimui.

Tuose barakuose kalėjo apie 2000 žmonių. Prie Mongolijos sienos rusai daug japonų buvo paėmę į nelaisvę. Teko tame lageryje susitikti kinų, korėjiečių, vengrų. Irkutsko kamerose sugrūsdavo po 20–30 žmonių, nebuvo ką pasikloti, kuo užsikloti. Tik vėliau davė lovas ir antklodes. Lovos vadinosi gultai, kelių aukštų. Karcery visai nebuvo kur gulti, čia patekusiems – norma 200 gramų duonos per dieną. Nelaisvėje tekė dirbtai įvairius darbus miške, prie geležinkelio. Tiesėm bėgius, darėm pylimus ir taip toliau. Kurie stengési, plėšési, tie greitai išmirė.

Dirbau su kaliniu lietuviu. Nešiojome plytelės. Jis prikrauna daug daug plytelius. Aš dalį – ir nešti lengviau. „Tu ne į Ameriką atvažiavai! Jei taip dirbsi, tuojo kojas pakratysi“, – pasakiau jam. Uždaviau į lūpą, kad nesitąsytu su per sunkiu kroviniu. Net sukruvinau. Pamates tuojo atlékė majoras. Lietuvis išsigando ir nudūmė. Daugiau jo ir nemačiau.

Nemégau su lietuviu dirbtai – jie smarkūs „ant darbo“. Taikydavausi prisiderinti prie „Ivanu“. Jam tik pasėdėti, paplepėti rūpejo. Ir man ne pro šali. Kameroj buvo toks ruskelis, jis į darbą neidavo. Valgyti jam atnešdavo į kamерą. Jo vardas – Volodia, 24 metų. Žmogžudys. Visi jo bijojo. Buvo neatnargu su juo kalbėti. Aš tylėdavau. Jisai sakydavo: „Tamatės – tai žmogus: negirdėjo, nematė“. Su manimi Volodia buvo draugiškas. Kartą net džiūvėsiu paslėpė. Kai mes buvom išvaryti į darbą, atėjo „nariadčikas“, 24 metų rusas rauplėtu veidu, Volodios į darbą išvaryti. Volodia akimirkniu čiupo „nariadčiką“ už gerklės ir tuo pat užsmaugė. Grįžtam iš darbo – užsmaugtas prižiūrėtojas jau guli grabe.

Konklageris – mirties stovykla

Daugelis mirė tame konclageryje – tikra mirties stovykla. Visus kalinius maitino labai prastai. Davė maistui bulvių, atvežtų iš lauko. Atkerta su kirtikliu, atšildo ledą ir verda buzą. Kartais duodavo duonos po 600 gramų, kartais žuvies, ar neaišku iš ko virtos skystos košės. Išeini į darbą ir braukai balandas, valgai. Kai kraudavom miltus ar bulves, pasivogdavom – kišdavom į veltinių aulus. Vieną kitą svogūną ar bulvę ir kelnėse paslėpdavom. Kartą nuo bado bėgo 3 kaliniai. Prasikasė per zonos teritoriją tunelį. Pasipjovė lagery riebiausią rusų širdininką ir jo mėsos gabalus bandė išsinešti. Kai sugavo, žiauriai mušė, kol užmušė. Paskui vienas tris negyvus pririšė virvėmis kareiviai jodami ant arklių parvilklo. Vienas lavonas jau buvo be rankos. Po kiek lai-

Antano Tamučio krikštynos. Kunigas Lygnugaris. Maklakovas, 1961 metų sausio 29 diena

ko bandė bėgti ir lietuvis. Tą irgi pagavo, parvarė į zoną ir užmušė

Miškui pjauti jokios technikos nebuvo. Duodavo vatinės kelnes, vatinuką ir veltinius, padarytus iš vatos. Kaliniai pjovė storiausius taigos medžius paprastais rankiniais pjūklais. Medis nugarūdavo, keli vyrai nukapodavo šakas, susikibdavo ir ritindavo tą medį į krūvą. Dar buvo kelios prastos kumelės. Jos nedėdė, vos paeidavo, negalėjo rastų trauktis. Vos galėdavo duonos atvežti.

Kalinių kunigas Antanas Čimelis labai stropiai dirbo. Aš jam sakydavau: „Ne į Ameriką atvažiavai, kunige, nedirbk taip stropiai, sveikatos neužteks. Žinok, kankinimams atvažiavai“. „Sąžinė neleidžia prastai dirbtai. Už dvigubą darbą dar duos maisto dvigubai“, – sakė kunigas. „Taip tik sveikatą pramuši“, – ginčijausi su juo. Neilgai tegyveno iškankintas, sumuštas, pasiligojęs Kelmės kapelionas kunigas Antanas Čimelis. Irkutsko lagery mirė dominikonas kunigas Jocius.

Omske, pietų Sibire

Mane vienus metus ir du mėnesius nuo 1955 metų išlaikė Omsko kalėjime, pietų Sibire (800 kilometrų nuo Uralo į pietus). Nuo Omsko iki Novosibirsko – 500 kilometrų, nuo miesto iki miesto – visai tuščia, nėra gyvenviečių. Kokios ten geros žemės! Galima būtų milijonus žmonių išmaitinti! Ko tie rusai čia negali žemės dirbtai, o spraudžiasi į Pabaltij? Omske buvom stahanoviečiai. 3 metrų gylio griovius kasiėm, vienas kitam permetinėdami žemes. Teko dirbtai labai daug. Nusilpau. Mėnesį gulėjau ligoninėje. Daktarai buvo neblogi žmonės, ypač Kuznecovas ir Kuznecova. Sykį ir jauna daktarystė manęs pagailėjo. Pažiūrėjo, kad kojos ištinusios, tai ir į darbą neišvarė.

Po kiek laiko man davė barake vieną mažą kambarį, dar vėliau buvom išdalinti po kelis kalinius į taigos kaimus. Dabar buvome tremtiniai, niekur išeiti negalejome. Toje gyvenvietėje gyveno 3 lietuvių: vienas statines dirbtai, kitas arkliu važinėjo, trečias buvo gyvenvietės viršininkas, buvęs Smetonos laikų majoras, labai geras žmogus. Pas ją žmoną pasidėjau pinigus, kuriuos iš Igarkos atsiuntė žmona Anelė. Jokios

laivsės nebuvo, nors dirbau be sargybos. Taisiau elektros linijas. Kasėm duobes, statėm elektros linijas. Omske norėjo mane šnipu padaryti. Nesutikau. Tada užverbavo latv. Sužinojė, kad jis šnipas, keturi ukrainiečiai į užmušė. Žinojom, kad šnipas buvo ir Petras iš Tauragės. Išdavik tie patys ukrainiečiai norėjo ikišti į tualetą stačia galva žemyn, bet pečiai nelindo.

Viršininkas parašė pareiškimą, kad leistų mane pas šeimą. Prašymą išsiuntė į Krasnojarską. Jokio atsakymo. Parašė antrą kartą – leido. Tai įvyko 1955 metais. Tik 3 mėnesiais tebuvo sutrumptas mano kalėjimo laikas.

Igarkoje su šeima

Į Igarką, atlikę bausmę, skridau lėktuvu, bet visai kelionei neužteko pinigų. Išlipau Sibiro Kazačinske – pusiaukelėje. Čia buvo įsikūręs pagalbinis ūkis. „Kai užsidirbsi pinigų, galėsi grįžti į šeimą“, – pasakė man tada sovietų pareigūnas. Patekau į kolchozą ir čia dirbau visus juodžiausius darbus. Per metus uždirbau tiek pinigų, kad užteko lėktuvu bilietui į Igarką. 1956 metais vasarą atsidūriau pas ištremtą žmoną Anelę ir sūnų Vladuką. Visa kelionė kainavo 700 rublių. Dar parsivežiau 300 savo užsidirbtų rublių. Igarkoje dirbau statybos darbuose.

Igarką pastatė tremtiniai lietuvių. Iš šio šiaurės uosto užsieniečių laivai išveždavo lentas. Pasitaikė, kad tais laivais vienas kitas tremtinys pabėgdavo į užsienį. Vasarą saulė eina virš galvos ratu, bet žemė neatšyla. Iškasi per pusę kastuovo ir sodini bulves, dar kokį svogūnų ikiši. Birželio 3-4 dienomis ledai upėje dar plūduriuoja, o spalio pradžioje vėl upė užšaļa. Vasarą miške sakus rinkdavom, į statines pylém. Žiemą balansas darėm. Tremtyje Sibire be paso teko gyventi dar 10 metų. Buvo me gevę tik popieriukus – laikinas pažymas. Viename kambariuky gyvenome 4 žmonės. Keturiuose barako kambariuose – 4 šeimos. Igarkoje mirė apsinuodijęs konservais Jonas Kušlys iš Girdvainių kaimo, Daunora ir Daunoriene iš Taros bei jų anūkas. Manęs Igarkoje niekas netardė, bet kartą pašaukė pas komendantą.

(keliamas į 7 psl.)

Nepriklausomybės kovų pirmoji auka – Aleksandras Vainauskas

Pirmasis Lietuvos kariuomenės karas Povilas Lukšys žuvo 1919 metų vasario 8 dieną, tačiau pirmoji auka Nepriklausomybės kovose – tai Aleksandras Vainauskas, tada vadintamas atsargos milicininku, žuvęs 1919 metų sausio 16 dieną kautynėse su iš Latvijos atvykusiais raudonarmiečiais Šiaulių apskrityje, Pašvitinio valsčiuje, Rimkūnų dvare.

1918 metų lapkričio 5 dieną Vilniuje buvo sudaryta Lietuvos Laikinoji vyriausybė, kuri lapkričio 11 dieną išleido atsišaukimą į gyventojus, skatindama rinkti savivaldybes – komitetus. Šis atsišaukimas pasiekė Pašvitinio valsčių vėlai. Tik lapkričio 24 dieną bažnyčioje buvo paskelbta, kad trečadienį į miestelį susirinktų visi gyventojai išrinkti savo valsčiaus lietuvišką valdžią. Susirinkimas lapkričio 27 dieną vyko rinkoje. Buvo išrinkta valdyba iš 21 asmenės, kuri iš savo tarpo išrinko prezidiumą – valsčiaus komitetą. Komitetas gruodžio mėnesį pravedė kaimuose ir dvaruose „dešimtininkų“ rinkimus: po du iš kiekvieno kaimo. Tuo būdu buvo sudaryta valsčiaus taryba daugiau kaip iš 100 narių. Kartu buvo renkami miestelio ir kaimų atsargos milicininkai, iš vieno apie 150 asmenų būrys. Iš valsčiaus miliciją buvo priimti 7 kariuomenėje tarnavusieji vyrai. Likusiems apginkluoti buvo gauta keletas šautuvų iš Joniškėlio apskrities komiteto. Daug ginklų paaukojo gyventojai arba išsigijo patys milicininkai. Kitims valsčiaus komitetas padalijo medžioklinius šautuvus. Pašvitinio valsčiaus komiteto pirmininku buvo išrinktas karininkas Jonas Bartusevičius (tarnavės Rusijos kariuomenėje). Jis émési priemonių apsaugoti ramius gyventojus nuo plėšikų ir rengtis atremti išorinį priešą, nes valsčiuje vyko ir bolševikinė agitacija.

1919 metų sausio 6 dieną Gegiedžių kaime, darant kratą, milicininkas Adolfas Mažukna, besigindamas nuo pasiekėsinio iš nunginkluoti dar iš prieškario laikų žinomo vagilio Gusevo, jį nusovė. Bolševikuojantys nušautajį Gusevą laikė „nekaltai“ už politiką žuvusiu savo draugu ir pradėjo smarkiai bruzdėti. Tą bruzdėjimą nemažai paskatino ir jau arti Bauskės (Latvijoje) pasirodžiusios bolševikų kariuomenės dalys. Karininkas Jonas Bartusevičius sušaukė slaptą susirinkimą, kuriam buvo nutarta visomis priemonėmis priešintis prieš gresiantį iš Latvijos pusės bolševikų pavoju ir vietinių bolševikuojančių asmenų terorą. Susirinkime dalyvavo apie 15 vyru, kurie nutarė priešintis ginklu. Neturintieji ginklų, nutarė ju išsigyti ir į savo būrį kvieсти daugiau narių. Sausio 14 dieną būryje jau buvo 20 asmenų.

Nuskriausti Višeikių kaimo gyventojai skubiai nyvko į Pašvitinį ir valsčiaus komiteto pirmininkui karininkui Jonui Bartaševičiui papasakojo apie raudonais raiščiais apsikarsčiusią gaują ir jų patirtas bėdas. Karininkas Jonas Bartaševičius skubiai suorganizavo 7 žmonių būrį ir patraukė į Rimkūnų dvarą, kad pašalintų išibrovėlius. Atvykę prie Rimkūnų mokyklos, pradėjo apšaudyti raudonarmiečius, kurie ten puotavo. Jie, turėdami gerą priedangą

mūrimame pastate, smarkiai atsišaudė. Tada būrio vadas Jonas Bartusevičius išakė pastatą pulti iš visų pusų. Keli milicininkai vieškelio grioviu prislinko prie pastato, bet bolševikai juos sutiko stipria ugnimi. Tačiau iššaudę turėtas menkas, po 10–15 šovinių, atsargas, ir supratę, kad pastato nepaims, partizanai pradėjo trauktis. Lengvai sužeistas milicininkas Adolfas Mažukna. Atstraukimo metu bolševiko kulka kliudė partizaną Aleksandrą Vainauską. Sužeistajai bolševikai pribraigė šautuvų buozėmis. Susišaudymas su bolševikais prasidėjo apie 14 vaandą ir truko iki tamsos. Partizanai atsitraukė į Petrikonių kaimą, kur gavo artipilnę dėžę šovinių. Greitai ir organizuotai surinkti 33 partizanai ir pakankamas kiekis šovinių, tačiau bolševikai iš Rimkūnų dvaro buvo jau spėjėję pasitraukti, pasinaudojė tamsa.

Vietos gyventojai pasakojo, kad pašišaldinami bolševikai išsivežė du sužeistuosius, iš kurių vienas kelyje (Lauksodyje) mirė. Be to, bolševikai paliko vieną užmuštą arkli.

Partizanai, pasiėmę savo žuvusį kovų draugą Aleksandrą Vainauską, grįžo į valsčiaus komiteto būstinę. Kadangi artimiausiu metu Pašvitinio valsčius buvo užimtas bolševikų, Aleksandras Vainauskas 1919 metų sausio 20 dieną palaidotės Pašvitinio miestelio katalikų parapijos kapinėse, tik artimiausią giminių palydėtas.

Gyvenimo vingiuose

Nukautas partizanas Aleksandras Vainauskas buvo gausios lietuviškos šeimos narys. Jo tévas Aleksas Vainauskas kilęs iš Žeimelio valsč. Pikčiūnų kaimo. Jis buvo du kartus vedės. Pirmą kartą vedė Emilią Svečiulytę (iš Linkuvos valsč.) ir su ja susilaukė penkiųvaikų: Petro, Salomėjos, Povilo (mirė kūdikis), Emilio ir Igno. Pirmoji žmona, bekraudama javus, nukritusi nuo vežimo mirė. Netrukus, apie 1891 metais, Aleksas Vainauskas vedė Uršulę Jonaitytę (iš Vaiškonių k., Pašvitinio valsč.). Su ja taip pat susilaukė 5

vaikų: Kazio, Juozo, Aleksandro, Jono ir Onos. Vainakai nuo mažų dienų ėjo tarnauti pas ūkininkus, o tévas Aleksas dirbo dvaruose kumečiu, pasenės dirbdavo padieniu darbininkupas aplinkinius ūkininkus. Tévas mirė 1913 metais, o motina mirė 1928 m. vasarą.

Aleksandras Vainauskas gimė 1897 metų rugpjūčio 27 dieną Šiaulių apskr. Linkuvos valsč. Judiškių dvare, kur tuo metu kumečiu tarnavo jo tévas. Jis visai nebuvo lankęs mokyklas. Būdamas 14–15 metų jau tarnavo pusberniu pas Šumnauską Vaiškonių kaimę, o 1913 metais iki Kalėdų – pas Aleknavičių Petrikonių kaimę. Buvo linksimo būdo, mėgo dainas ir pats gerai padainuodavo. Turėjo vieną silpnypę – traukė prie šaunamojo

ginklo. Jau pusbernis būdamas išsigijo medžioklinį šautuvą. Šventadieniais ar laisvu nuo darbo metu eidavo medžioti. Dažniausiai tik pasivaikšiodavo, bet parsinešdavo ir nušautų kurapkų. Apie 1910 metais į Rygą buvo išvykęs Aleksandro motinos brolis Kazys Jonaitis ir tarnavo ten vežiku. Prasigvenęs jis išsigijo nuosavus arklius ir pats pradėjo samdyti vaikinus vežėjais. Pas jį, kaip pas giminaitį, pirmiausia išvyko vyresnysis Vainauskų sūnus Petras. Jis netrukus išsikvietė ir seseris. Viena iš jų Salomėja ištekėjo už vežiko Matikonio. Susiradus daugiaugiminių Rigoje, įtenpradėjo vykti ir kiti Vainauskų vaikai. Pirmiau išvyko Kazys ir Juozas, o 1914 metais Aleksandras. Ten beveik metus tarnavo pas svainį Matikonį vežiku.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui visi Vainauskai pasiliko Rigoje ir vienas po kito buvo pašaukti į Rusijos kariuomenę. 1915 metais buvo pašauktas ir Aleksandras. Buvo priimtas pėstininku ir, kelis mėnesius apmokytas, išsiystas į Austrijos frontą. Kautynėse su austrais buvo sužeistas į koją ir ranką. Kulka nutraukė kairiosios rankos dviejų pirštų galus. Pasveikęs buvo grąžintas į frontą, bet pateko į austrių nelaisvę. Nelaisvėje teko matyti daug vargo ir kęsti badą. Sugrižęs pasakojo draugams, kad ne kartą teko valgyti arklių plaučius ir kepenis, kurių retkarčiais duodavo belaisvius saugantys austrių kareiviai. Karui pasibaigus, išleisdami iš belaisvių stovyklos, austrai aiškino buvusiems belaisviams, kad jiems teks susidurti su bolševikais ir ilgai įtikinėjo prie jų nesidėti.

Iš nelaisvės Aleksandras sugrįžo 1918 metų lapkritį beveik kartu su vokiečių nelaisvėje buvusi broliu Ignu. Aleksandras buvo labai nusilpęs ir atrodė penkeriai metais vyresnis. Prisi glaudė pailsėti nuo nelaisvės vargų pas motiną, gyvenusią Pašvitinio valsčiuje Noršonių kaime. Prie jos gyveno mažametė sesuo Ona. Sūnus Jonas tarnavo pas ūkininkus ir teikdavo mamai paramą. Aleksandras su Ignu apie mėne-

sį laiko maitinosi pas motiną ir aplankė artimiausius gimines. Po Kalėdų Ignas išėjo tarnauti pas ūkininką, o Aleksandras paliko Noršonyse. Jis rūpinosi gauti tarnybą kuriamoje Pašvitinio valsčiaus milicijoje. Kelis kartus buvo nyvketė į valsčiaus komitetą prašyti priimti jį tarnybon, bet kaip neraštingas ir eilinis kareivis nebuvo priimtas, nes vieną apmokamoje milicijoje jau nebuvo. Joje tarnavo raštingi, buvę Rušijos kariuomenėje puskarininkai.

1919 metų sausio 10 dieną Aleksandras Vainauskas buvo priimtas pagalbiniu milicininku kaimo milicijoje ir, laukdamas geresnio likimo, uždarbiavo padieniu darbininku. Sausio 16 dieną Aleksandras buvo atvykęs į Petrikonių kaimą pas Aleknavičių kapoti žabų.

Pravažiuojant Pašvitinio valsčiaus milicininkams į Rimkūnus, karininkas Jonas Bartusevičius, sustojo Petrionyse, pakvietė kartu vykti kaimo milicininkus Aleknavičių ir Petrikonių. Sužinojęs apie bolševikų puolimą Aleksandras Vainauskas, pats ginklo neturėdamas, išsprāšė šautuvą iš Aleknavičiaus ir išvyko su jais į Rimkūnų dvarą, kur garbingai žuvo.

Įamžintas atminimas

Nepriklausomybės metais Aleksandro Vainausko mirtis ilga laiką buvo užmiršta. Pavėluotai išaiškinus partizano (atsargos milicininko) Aleksandro Vainausko mirties istorinę reikšmę, nelengva buvo iškovoti jam tinkamą pagarbą. Pirmą kartą Aleksandro Vainausko žygiai aprašyti 1934 metais žurnale „Trimitas“ bei publikuota jo nuotrauka. Po to pradėta jį minėti ir jo nuotrauką dėti kartu su pirmomis Lietuvos kariuomenės aukomis. Paveikslai puošė Karo muziejaus į Šaulių sajungos sales.

1935 metų rugpjūčio 18 dieną KAM Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanių komisija apdovanojo žuvusį kovo se prieš bolševikus partizaną Aleksandrą Vainauską Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liudijimo Nr. 9643).

Pašvitinio valsčiaus sekretoriui V. Baniuliui organizuojant, 1937 metais Pašvitinio visuomenė pastatė paminklą partizanui Aleksandriui Vainauskui. Paminklas atidengtas 1938 metų gegužės 22 dieną. Taip pat buvo surinkta lėšų ir paruoštas projektas paženklinti Aleksandro Vainausko žūties vietą Rimkūnų dvare.

„Kol nebuvò pradēta tyrineti 9-ojo pėstininkų pulko užuomazgos – partizanų istorija, mūsų kariuomenėje vyvavo tradicija pirmaja Lietuvos Nepriklausomybės kovų auka laikytini Kėdainių komendantūros kareivį Povilą Lukši. Vėliau paaiskėjo, kad garbė savo eilėse laikytini pirmiausia kovų auka priklauso 9-ajam pėstininkų pulkui, nes A. Vainauskas žuvo 1919 metų sausio 16 dieną“, – 1939 metais „Kario“ žurnale rašė ats. mjr. Petras Gudelis.

Po Nepriklausomybės atkūrimo Pakruojo rajono Pašvitinio miestelio viena iš centrinių gatvių pervadinta Aleksandro Vainausko vardu.

Gintaras LUČINSKAS

2017 m. liepos 14 d.

Petro Tamučio prisiminimai

(atkelta iš 5 psl.)

Tas pasakė:
„Išvažiuok iš čia.
Esi pavojingas.
Dar pabėgsi į už-
sienį“. Leido visą
turtą pasiūmti ir
už kelionę sumo-
kėjo. Tad 1957
metais ištremė dar
kartą, kad į anglų
laivą nejilsčiau, kad
nepabėgčiau...

**Tremtis į Makla-
kovą**

Čia atvežė gal
90 lietuvių tremti-
nių šeimų iš Igar-
kos, nes ten sovie-
tai padarė atvirą
uostą užsienie-
ciams.

Nepatikimų sovietų val-
džiai Igarkoje neturėjo likti.
1957 metų birželį aš su žmona
Anelė ir dvieju vaikais buvau-
ištremtas į Krasnojarsko sri-
ties Maklakovo gyvenvietę.
Čia 1959 metų rugpjūčio 9 die-
nį gimė sūnus Antanas. Šioje
taigoje neaugo nei ažuolai, nei
klevai, nei lazdynai. Tik ked-
rai, eglės, pušys, beržai ir alks-
niai. Gyvenvietėje gyveno apie
6000–7000 gyventojų.

Dabar Lesnosibirsko mie-
stą sudaro Jeniseisko, senojo
Maklakovo, naujojo Maklako-
vo gyvenvietės.

Mus plukdė Jenisejaus upę,
kurios plotis buvo 2–3 kilo-
metrai. Vasarą čia buvo karš-
ta, iki 30 laipsnių. Drėgmės pel-
kėtose vietovėse užteko, tad ne-
žmoniškai vargino uodai ir ma-
šalai. Dirbome su pirktais par-
duotuvėje tinkleliais ant veidų.
Kitaip buvo neįmanoma išbū-
ti (panašūs į Lietuvos bitininkų tinklelius). Žiema šalta – iki
40 laipsnių šalčio ir daugiau.
Šiaip taip susikaupėme pinigų.

Tamučių namas Maklakove

Pirkome neįrengtą namą už
900 rublių – 4 kambariai,
prieškambaris, veranda. Vidų
išsirengti baigėme patys.

Metus éjome kas mėnesį
registruotis į miliciją. Bégti ne-
buvo prasmės – vis tiek pagaus.
Tad émémës ükininkauti. Kai
pradéjome dirbtis, paémëme
1000 rublių paskolą. Pasitaup-
peme pinigų, nusipirkome kar-
vę iš lietuvio už 3600 rublių.
Tos jų paskolos pusei karvęs
nupirkti užteko. Todél pirkome
pigiesnę, mažą karvutę.
Paskui iš lietuvio dar nusipirkome
geros karvės telycaitę ir
ją užsiauginome. Jau turėjome
veislinę kiaulę ir 3–4 paršus
skerdimui, 2 karves, veršį ir 28
vištus. Vėliau dar 50 vištų,
kiaušinius pardavinėjome.
Karvėms šieno taigoj kiek tik
nori, tik už 20 kilometrų. Su
sūnumi prisiieniaudavome,
išdžiovindavome ir sukrauda-
vome į didelius kūgius. Palik-
davome, kol bus rogių kelias.
Žiemą, baloms užsalus, par-
siveždavome namo traktori-

nėmis rogėmis.

Paršelius parduodavome
Maklakovo gyventojams ru-
sams, pieną pardavinėjome
(po 40 kapeikų už litrą). Mak-
lakovo sykį mane apskundė
valdžiai, kad esu turtinges. Su-
žinojau, kad gali išbuožinti ir
trečią kartą ištremti. Greitai
paprovėme kiaulę, 2 karves iš-
varėme į miško ganyklas. Kai
atėjo turto tikrinti, rado tik
karvę ir kiaulę. Pasakiau, kad
tik tiek gyvulių turiu. Tai buvo
prie Chruščiovo, o prie Brež-
nevo, kiek norėjai, tiek galė-
jai laikyti. Gyvenvietėje iš vi-
so buvo du arkliai. Todél miš-
ke daržui žemę susikasdavau
kastuvu. Paskui mums davė
žemės sodams. Pasodinau Si-
biro obeliku, serbentų, avie-
čių krūmų. Uogų krūmelius
turėdavo užpustytis sniegas,
nes kitaip viskas iššala.

Prisiminimus užraše
Zuzana STUNŽENIENĖ
Spaudai paruošė
Stanislovas ABROMAVIČIUS

Skelbimai

Liepos 15 d. (šeštadienį) 15 val. LPKTS Telšių filialas kvie-
čia į tradicinį šeštajį buvusių politinių kalinių, tremtinių, Lais-
vės kovų dalyvių sąskrydį „Laisvė – tai turtas“ Vytauto Kond-
rato kaimo turizmo sodyboje, Pašatrijos kaime, Luokės sen.,
Telšių r. sav. Bus šventinamas paminklas Lietuvos kunigaikš-
ciui Vytautui Didžiajam.

Pasiteirauti tel. 8 611 39197, 8 620 67467.

Liepos 15 d. (šeštadienį) 9.30 val. LPKTS buveinėje įvyks
LPKTS valdybos, **11 val.** LPKTS tarybos posėdis.

Valdybos ir tarybos narius kviečiame dalyvauti.

Iki liepos 30 d. Genocido aukų muziejuje (Aukų g. 2A, Vil-
niuje) veikia LPKTS parengta paroda „Tremties vaikai“. Kvie-
čiame apsilankyt.

Užjaučiame

Mirus buvusių politi-
nių kalinių, „Varsnos“ li-
teratų klubo nariui

Klemensui Mitriui,
nuoširdžiai užjaučiame
žmoną Aliną, dukteris
Daivą ir Vilmą bei arti-
muosius.

**LPKTS Kėdainių
filialas**

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių
kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos
netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia
UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 1730 egz.

Kaina
0,61 euro

**SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS**

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Stasė Miliauskaitė-Viburienė
1938–2017

Gimė Niūronių k. ūkininkų šeimoje, kurioje
augo penkios seserys ir brolis. Užėjus antrajai so-
vietinei okupacijai šeima išsijungė į rezistencinę
veiklą. Areštuotas moksleivis brolis Balys, kalėjo
Balchašo lageryje. Dvi seserys, buvusios partizanų
ryšininkės, žuvo. Stasė su tévais ir dvieju seserimi
1951 m. ištremta į Irkutsko sr. Golumetskor. Mo-
rosų k. Dirbo įvairius darbus. Tremtyje ištremėjo
už likimo draugo. I Lietuvą grįžo 1957 m. Gyve-
no Niūronyse, vėliau su šeima apsigyveno Nau-
juojiuose Elmininkuose, Anykščių r. Užaugino tris dukteris. Abu
su vyru buvo aktyvūs LPKTS Anykščių filialo nariai.

Palaidota Anykščių kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiame dukteris, vaikaičius, seseris ir artimuosius.
LPKTS Anykščių filialas

Emilija Petrulytė-Kazlauskienė
1926–2017

Gimė Rokiškio aps. Pandėlio valsč. Beržuonių k. Šeimoje augo
su dvieju seserimi ir dvieju broliais. 1950 m. su vyru Kazimieru ir
vienu metų sūneliu Antanuku buvo ištremta į Chabarovsko sr. La-
zovsko r. Ten abu su vyru dirbo miško pramonės ūkyje. Tremtyje gi-
mė sūnus Vilius. 1957 m. šeima grįžo į gimtajį Beržuonių k. Čia gi-
mė sūnus Petras. Emilija daug metų dirbo kolūkyje karvių melžėja.
Buvo darbštī, sažininga, parciginga, labai mylėjo savo šeimą ir Lie-
tuvą. Daug metų giedojo Kazliškio bažnytėlės chore.

Palaidota Beržuonių k. kapinaitėse.
Nuoširdžiai užjaučiame sūnus, vaikaičius, seserį Genovaitę, gi-
minės ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Ona Regina Trepekuviene
1937–2017

Gimė Rokiškio r. Meldučių k. ūkininkų še-
imoje. 1941 m. su šeima ištremta į Altaijuskr. Tiu-
meno miestelį. Po šešerių metų slaptą grįžo į Lie-
tuvą. Baigė Marijampolės pedagoginę mokyklą ir
Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lie-
tuvių kalbos ir literatūros fakultetą. Gavusi litu-
anistės diplomą, didžiausią darbo metų dalį dir-
bo Pasvalio pagrindinėje mokykloje. Užaugino du
sūnus. Aktyviai dalyvavo Pasvalio krašto gyvenime,
buvo aktyvūs LPKTS Pasvalio filialo narė.

LPKTS Pasvalio filialas

Gabrielė Bružienė
1929–2017

Gimė Tauragėje. 1952 m. su šeima ištremta
i Krasnojarsko kr.

Palaidota Kretingos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius ir duk-
terę Valeriją Žalienę.

LPKTS Kretingos filialas

Adolfina Griciutė-Kerienė
1936–2017

Gimė Šiaulių aps. Kuršėnų valsč. Urkuvėnų
k. ūkininkų šeimoje, auginusioje tris dukteris.
Anksti neteko tévo. 1948 m. Adolfina su mama
ir seserimi ištremta į Irkutsko sr. 1957 m. grįžo
i Lietuvą. 1962 m. ištremėjo už Jono Kero, pasi-
statė namus Šiaulių r. Micaicių k. Šeima užau-
gino sūnų ir dukterį. Grįžusi iš tremties, daugeli
metų giedojo Micaicių bažnyčios chore. Prasi-
dėjus atgimimui išstojo į LPKTS Kuršėnų skyrių.
Adolfina buvo tikra Lietuvos patriotė, mylanti
Dievą, šeimą ir Tėvynę.

Palaidota Micaicių parapijos kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiame vyra, dukterę, sūnų ir vaikaičius.

LPKTS Kuršėnų filialas

Tragedija Undžienės sodyboje

Pokary pas Mažeikių valsčiaus Kurmaičių kaimo gyventoją Prancišką Beinoravičienę lankėsi A.Skurvydo-A. Butos būrio partizanai. O greta esančio Troškučių kaimo ūkininkės Paulauskiės sodyboje, apsimetę partizanais, iši-rengė bunkerį „Siaubo“ būrio agentai-smogikai. „Siaubo“ grupė įkūrė Mažeikių MGB. Jie planavo per A.Skurvydo vyrus susisiekti su „Alkos“ partizanų rinktinės štabu ir ji sunaikinti.

Pas P. Beinoravičienės giminaitę Purvėnų kaimo ūkininkę Apoloniją Undžienę užėjo A.Skurvydo būrio vyras, jos giminaitis Juozas Žiulpa. Jis šeimininkės paklausė, ar leistų pernaktoti partizanams. A. Undžienės samdinys J. Liegaudas pasakė, jog gegužinėje sutikti nepažįstami vyrai žadėjo ateiti pernaktoti. Undžienė jų net nematė, kaip jie 1947 metų birželio 26 dienos vakare suėjo darzinėn. Ant šieno sugulė šeši vyrai.

Iš Juozo Žulpos prisiminimų

1947 metų pavasari pas Naikų kaimo ūkininką Kazimierą Sidabrat krovėme šieną, padėjo ir keletas partizanų. Po talkos pietaujant, sodybą pradėjo supti rusų kareiviai. Partizanai išslapstė. Antanas Apulskis strypu trenkė per galvą jų norėjusiam suimti kareiviu ir pabėgo. Mane suėmė, bet vėliau paleido. 1947 metų vasarą pas Kazimierą Sidabrat vėl sutikau Antaną Apulskį. Jis klausė, ar negalėtų trumpam apsistoti pas A. Undžienę Purvėnų kame. Aš juos ten ir nuvedžiau.

Trys LLA Skurvydo būrio partizanai

Steponas Barauskas-Dziegorius gimė 1921 metais Šarnelės kaime. Paimtas sovietų kariuomenėn, po karo tarnavo Vilniuje, 3-iame milicijos skyriuje.

1945 metų gruodžio 24 dieną, gavęs atostogų, į Vilnių negrindo. Slėpēsi pas broli Žemaičių Kalvarijos valsčiuje. Vėliau pas Prancišką Beinoravičienę. (Juozas Žulpa vėliau prisimins, kad kai vyrai susiruošė eiti pas A. Undžienę, Steponas Barauskas, tarsi nujausdamas nelaimę, labai nenorėjo ten eiti).

Antanas Apulskis-Ancis, gimęs 1908 metų birželio 23 dieną Nerimdaičių kaime, gyveno Rekečių kaime. 1934 metais vedė Uršulę Poškutę, apsigyveno Naikų kaime, Viešnių valsčiuje. Susilaukė keturių vaikų. Jis – 1941 metų birželio sukilimo dalyvis. 1944 metais, gavęs šaukimą į sovietinę kariuomenę, slėpēsi pas Naikų kaimo gyventoją Kazimierą Sidabrat. Vėliau išstojo į A. Butos partizanų būrį. Žmona Uršulė buvo tardoma Mažeikių saugume. Vėliau valdžia šeimą iš namų išvarė, jų namuose apsigyveno rusų kariškio šeima.

1944 metų gegužės 22 dieną Uršulė Apulskienė su keturiais mažais vaikais buvo ištremta į Irkutsko sritį Taišeto rajoną Sujetichą. Vėliau – į Irkutsko sritį Alzamajaus rajoną Kosoj Brodą. Į Lietuvą šeima grijo tik 1966 metais. Uršulė Apulskienė mirė sulaukus 102 metų.

Henrikas Jarušauskas-Žvirkulis, gimęs 1928 metais Viešniuose. Apie jį Adomas Riauka, gyvenantis Viešnių

miestelyje, pasakojo taip:

„1944 metų vasarą artėjo frontas iš ryty. Viešniškis policininkas Jarušauskas su žmona ir trimis dukromis pasitraukė į Vakarus. Jarušausko sūnus, Adomo bendraamžis, 4 kl. gimnazistas, šešiolikametis Henrikas pasiliuko gimtose Viešniuose pas savo senelę J. Mažeikiene. Tai buvo gražus, aukšto ūgio, atletiško sudėjimo, linksmo būdo jaunuolis. Saugumiečiai sužinojo, jog Henrikas yra pabėgusio policininko sūnus, todėl atėjo pas J. Mažeikiene jo areštuoti. Neradę Henriko, padarė kratą ir nuėjo ant Ventos tiltu laukti jo pareinančio. Adomas su Henriku tuo metu kartu dirbo plytinės lentpjūvėje už Žibikų pušyno. Gérėdamiesi gražiai gamta, jie pietauti éjo ne per Ventos tiltą kaip visuomet, o pasuko žilvičiais apaugusia Ventos pakrante. Valtele persikélė per upę, namus pasiekė iš kitos pusės, negu saugumiečių laukta. Namuose sužinojės, kad jo ieško saugumas, Henrikas pasileido geležinkelio stoties link. Daugiau Adomas draugo nebematé, nes Henrikas išėjo pas miško brolius. Saugumiečiai, ant Ventos tiltu nesulaukę Henriko, puolė atgal pas J. Mažeikiene, o čia jo ir pėdos atšalė... Tad susierzinę atskuodė pas Adomą ir išsivedė jį tardyti.“

„Siaubo“ grupės agentai-smogikai

Mažeikių MGB organizuotos ir vyresn. ltn. Mezjanovo kontroliuojamos „Siaubo“ grupės agentai-smogikai:

Juozas Kairys-, „Tigras“, gimęs 1918 metais Tauragės apskrityje. Viešnių miestelio gyventojas; Juozas Meižis-„Sakalas“, gimęs 1912 metais Šiaulių apskrityje; Henrik Volhad-, „Tauras“, gimęs 1918 metetais. Karinės-čekistinių operacijos metu 1946 metų gruodžio 5 dieną jis buvo sulaikytas Viešnių apylinkėse. MGB jį įjungė į „Siaubo“ smogikų grupę. Vaikščiojo užrištu kaklu, lyg būtų sužeistas į gerklę ir nebegalintis kalbėti partizanas. Jis tikriausiai lietuviškai neišmoko, tad sau-gumiečiams pasidarė neberekalingas.

Pakeliui į A. Undžienės sodybą tikrieji partizanai dar tarësi užėiti pas SSRS deputatę Šiltienę. Agentai tam nepritarė. Jų elgesys sukėlė partizanams įtarimą. Agentai irgi suprato, jog yra sekami, todėl tarpusavy nusprendė, kilus konfliktui, partizanus likviduoti.

Iš ryto A. Undžienės samdinys J. Liegaudas vyrams ant šieno atnešė pusryčius – košės su pienu. Pats išvažiavo į Viešnius bažnyčion. Samdinė Kleopa Mikulskytė išėjo ravëti daržą. Apie 12–13 valandą agentas „Tigras“ su ginklu rankoje nulipo nuo šieno. Iškandinė jis Henrikas Jarušauskas. Jis paklausė, kur „Tigras“ einas. Tasai atsakė einas pasikalbėti pas mérinę, ravinčią daržą.

H. Jarušauskas jį bandė sulaikyti: „Tau ne mergos rūpi, tu ieškai mirties“. Tada agentas „Tigras“ paleido seriją į automato į H. Jarušauską, o pats per javų lauką pasileido į kelią. Iš sutikto žmogaus atėmės vežimą ar dviračių, nuvažiavo Mažeikių link.

Ant šieno likęs agentas „Sakalas“ išgirdo šūvius lauke ir, niekonelaukės, atidengė ugni į A. Apulskį, taip pat įsmogė

kams neberekalingą vo-kietį „Taurą“. S. Barauskas puolė ant „Sakalo“. Prasidėjo grumtynės. „Sa-kalas“, sugriebės S. Barausko automatą, paleido seriją...

Samdinė K. Mikulskytė prisiminė, jog A. Undžienė, išgirdusi šūvius, bijojo eiti į daržinę ir pranešė kaimynams. Greit atvažiavo mašinos, pilnos ginkluotų saugumiečių. Jie liepė K. Mikulskytėi pirmailiupti ant šieno. Užlipus pamatė kulkų su-varpytus vyrų kūnus. Suguldė juos kieme prie šulinio. Dar gyvą Henriką Jarušauską (kito šaltinio duomenimis – S. Barauską?) įnešė į trobą. Davė atsigerti. Jis dar pasakės: „Jie mus norėjo užverbuoti...“ Vyras po kelių valandų mirė.

Samdinys J. Liegaudas pakinkė arklį, žuvusiui-sius nuvežė į palaukę iuž-kasę. (Dabartens stovė metalinis kryžius.)

Saugumas paleido gandą, esą parti-zanų išgertuvėse kilęs konfliktas dėl mérinę, ir partizanas „Jokeris“ (agen-tas „Tigras“) nušovė keturis partizanus ir sužeidė partizaną „Sakalą“, kuris esas kažkur paslėptas.

Visinamiškiai buvo tardomi. Ūkios-vininkė našlė Apolonija Undžienė tris kartus tardyta saugume. Matyt, bandyta ją verbuoti. Gavusi ketvirtą kvietimą į saugumą, nusižudė. Liko jos vaikai, 9 ir 3 metų Rimantas ir Vita. Juos priglaudė giminės, o seną motiną - kaimynai.

Tuščioje sodyboje apsigyveno kolūkio traktoristas Jablonskis. Vėliau jis žuvo traktoriaus avarijoje.

Praėjo pusė amžiaus nuo minėtos tragedijos. Per Lietuvą nuvilnijo Sajūdžio banga, atnešusi Neprisklausomybę. Buvo prisiminti ir už Laisvę kovo-ję partizanai. Jau 1998 metų birželio 14 dieną Viešnių miestelyje, minint tremties metines, minėjimo dalyviai sustojo prie Henriko Jarušausko namelio. Jo pusseserė Ona Rimkienė išreiškė viltį, jog Henrikui ir jo žuvusiems draugams kada nors būsias pastatytas paminklas.

Mažeikių sajūdininkai Irena Simanauskienė ir Antanas Gaurilavičius vi-są 1989 metų pavasari važinėjo po apylinkes ir gretimus kaimus, rinkdamis žinias apie Purvėnų kaimo tragediją. Žmonės dar nebuvo linkę atvirai kalbėti. Po kelių mėnesių, po straipsnių vietas spaudoje pasirodymo, atsiliepė svarbi liudininkė Pranutė Butienė. Ji gerai atsiminė tuos įvykius, žinojo vietas iš pažinojo žmones. Seimo narė Irena Simanauskienė, padedama Pranutės Butienės ir politinio kalinio Jono Liaudansko, organizavo žuvusiųjų par-tizanų paieškas vietinių žmonių apytikriai nurodytoje užkasimo vietoje.

1990 metų rugpjūčio 11 dieną, po ilgų visos dienos paieškų, saulei jau einant prie laidos, pasipylė žuvusiųjų kauleliai... Palaikai sutilpo į tris mai-

Antanas Apulskis ir Uršulė Apulskienė su vaikais prie savo sodybos Naikuose

šus, nors užkasti buvo keturi vyrai. Užteko ir trijų karstų.

Rugpjūčio 12 dieną partizanų palai-kai buvo iškilmagai perlaidoti. Apeigos vyko Mažeikių Šv. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Laidotuvės organizavo Mažeikių rajono valdžia, ceremoniją vedė pa-ripijos klebonas Jonas Gedvila.

Ir taip Mažeikių kapinėse prie Tremtinų kryžiaus buvo supiltas kapas, kuriame atgulė keturi vyrai: trys partizanai ir agentas savo valia ar per prievertą vokietis... Laidotuvėse daly-vavo partizano A. Apulskio žmona Uršulė su sūnumi Antanu ir dukterimi Jadvyga Januškiene.

Viešnių kunigo Romualdo Žulpos ir politinių kalinių iniciatyva liaudies meistras Kazimieras Karpauskas žuvusiųjų atminimui Purvėnų mokyklos kie-me pastatė kryžių.

Iškilmag Kryžiaus pašventinimą 1998 metų rugsėjo 1 dieną atvyko viena iš trijų Henriko Jarušausko seserų Eugenija Bačiulis su šeima iš tolimo JAV Bostono miesto.

1944 metais, frontui artėjant, jis išsiskyrė su broliu. Daugiau jo gyvo nebeteko matyti.

Vėliau iškilmag dalyviai, lydimi jungtinio Mažeikių – Telšių tremtinų choro, atėjo į žuvusiųjų užkasimo vieta buvusios A. Undžienės sodybos palaukęje. Čia buvo pašventintas politinio kalinio Aleksandro Ribikauskio pastatytas nerūdijančio plieno kryžius, aptvertas tvorele.

2014 metų vasarą tremtiniam skir-tas vietos Sajūdžio inicijatyva 1988 metais Mažeikių kapinėse pastatytas kryžius, prie kurio palaidoti minimi parti-zanai, Mažeikių šaulių kuopos vado Prano Trakinio pastangomis restau-ruotas ir dar ilgai liudys tragišką Lietuvos istorijos tarpsnį. Žuvusiųjų atmi-nimą saugančių kryžių priežiūra dabar rūpinasi Mažeikių rajono savivaldybė.

Albertas RUGINIS